วารสารจิตวิทยาคลินิกไทย

หน้าเว็บของวารสาร: https://so03.tci-thaijo.org/index.php/tci-thaijclinicpsy

บทความฟื้นฟูวิชาการ

การเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมช่วงวัยเด็กตอนต้น: ในบริบทประเทศไทย

รังสิรัศม์ วงศ์อุปราช, พีร วงศ์อุปราช*, นิสรา คำมณี, ภัทรา ลอออรรถพงศ์

ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

* ผู้นิพนธ์ประสานงาน, e-mail. Peera.wo@go.buu.ac.th

รับบทความ: 15 ธันวาคม 2566 | **แก้ไขบทความ:** 9 มกราคม 2567 | **ตอบรับบทความ:** 11 กุมภาพันธ์ 2567

บทคัดย่อ

การศึกษาในต่างประเทศที่ผ่านมาพบว่า การเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่อาศัยปฏิสัมพันธ์ของบริบททางสังคมรอบตัว ซึ่งช่วยพัฒนาพฤติกรรมเชิงบวกและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตลอดจนนำไปสู่การป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านพฤติกรรม อารมณ์ และจิตใจในรูปแบบต่าง ๆ ของเด็กอย่างได้ผล แต่เมื่อย้อนกลับมาพิจารณาในบริบทของประเทศไทยแม้จะพบว่า มีการศึกษาและกล่าวถึงแนวคิดดังกล่าวอยู่บ้างแต่กลับยังไม่มีการนำมาใช้อย่างจริงจัง ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของโปรแกรมหรือเครื่องมือที่มีความเป็นมาตรฐานเพื่อการประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมของวัยเด็กตอนต้น

ผู้เขียนจึงต้องการผลักดันให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเล็งเห็นถึงความสำคัญและมีความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดดังกล่าว โดยผู้เขียนได้ศึกษาแนวทางการสร้างโปรแกรมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมจากบทความวิชาการและงานวิจัยหลายประเทศทั่วโลก ซึ่งพบว่า การสร้างโปรแกรมฯ มักใช้หลักการเซเฟอร์ ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงได้ปรับปรุงหลักการดังกล่าวให้มีความสอดคล้องกับบริบทของสังคม เพื่อนำไปใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมของวัยเด็กตอนต้นในประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้สังเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมให้มีความสอดคล้องกับพฤติกรรมบ่งชี้ของพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคมของวัยเด็กตอนต้นในประเทศไทย เพื่อให้ผู้ที่สนใจสามารถนำไปใช้ในการสร้างแบบประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมของวัยเด็กตอนต้นได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: จิตวิทยาเด็ก, พัฒนาการ, การเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคม, วัยเด็กตอนต้น

Thai Journal of Clinical Psychology

Journal homepage: https://so03.tci-thaijo.org/index.php/tci-thaijclinicpsy

Review Article

The Social and Emotional Learning of Young Children: In Thai Context

Rangsirat Wongupparaj, Peera Wongupparaj*, Nissara Khammanee, Pattra La-orautthapong

Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Science, Burapha University

* Corresponding author, e-mail. Peera.wo@go.buu.ac.th

Received: 15 December 2023 | **Revised:** 9 January 2024 | **Accepted:** 11 February 2024

Abstract

Previous studies in other countries found that the Social and Emotional Learning (SEL) has been regarded as learning processes which depend on an interaction with social contexts surrounding children. This interaction may develop positive behaviors and academic achievement as well as effectively prevent and alleviate various behavioral, emotional, and mental problems. Nonetheless, the SEL has been under-investigated in Thai academic communities. Only a few studies addressed the SEL concepts, but it has not been fully implemented either in terms of an intervention or a standardized tool for assessing physical development and the SEL in young children.

The authors clearly express ideas to encourage all relevant parties to prioritize and comprehend the SEL concepts. To achieve this, the authors had studied the guidelines for creating the SEL programs from review and research articles from many countries. It is suggested that the SEL program usually created in line with the SAFER principle. Accordingly, the authors had modified the given principle to suit Thai social contexts. This modified principle will be effectively employed to promote the SEL for Thai young children in the future.

Furthermore, the authors had also synthesized the standard of SEL to be consistent with the SEL indicators of Thai young children. This revision may benefit interested persons to utilize the SEL standard to create developmental and SEL assessment instruments for young children in the future.

Keywords: Child psychology, Development, Social and emotional learning, Young children

บทนำ

วัยเด็กตอนต้น หมายถึง ช่วงที่เด็กมีอายุระหว่าง 3-5 ปี (Institute of Medicine and National Research Council of the National Academies [IMNRCNA], 2015) ถือเป็นระยะเวลาสำคัญที่สุดในการวางรากฐานของชีวิตมนุษย์ เนื่องจากเป็นช่วงวัยแรกเริ่มสำหรับการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่การหล่อหลอมคุณลักษณะประจำตัวที่ดี เสริมสร้างพฤติกรรมที่เหมาะสม รวมถึงการลดความเสี่ยงของปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต

เด็กวัยนี้มีอัตราการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในหลายด้าน โดยเฉพาะพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม เนื่องจากเด็กวัยนี้จะต้องปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมครั้งยิ่งใหญ่ ซึ่งเป็นการขยายขอบเขตของสังคมครอบครัวไปสู่สังคมในรั้วโรงเรียน เด็กจะต้องพัฒนาและเรียนรู้ทักษะหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการทำความรู้จักและเข้าใจทั้งตนเองและผู้อื่นในด้านต่าง ๆ การจัดการอารมณ์และพฤติกรรมการแสดงออกของตนเอง การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นทั้งผู้ใหญ่และเพื่อนวัยเดียวกัน ตลอดจนการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันด้วยตนเอง (Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning [CASEL], 2016) โดยทักษะเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมตามที่องค์การส่งเสริมความร่วมมือเพื่อการศึกษาการเรียนรู้ทางอารมณ์ และสังคม (Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning) ในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ศึกษาและทำวิจัยมาอย่างต่อเนื่องยาวนานมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1994 มาจนถึงปัจจุบัน

การศึกษาที่ผ่านมาพบว่า แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมได้รับความสนใจอย่างจริงจังในหลายประเทศทั่วโลกในการนำมาใช้กำหนดเป็นมาตรฐานของพัฒนาการและการเรียนรู้ของวัยเด็กตอนต้นอย่างเป็นรูปธรรม เมื่อย้อนกลับมาพิจารณาในบริบทของประเทศไทย แม้จะพบว่ามีการศึกษาและกล่าวถึงแนวคิดดังกล่าวอยู่บ้าง แต่กลับยังไม่มีการนำมาใช้อย่างจริงจัง ดังนั้น ผู้เขียนจึงต้องการผลักดันให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเล็งเห็นถึงความสำคัญและมีความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดดังกล่าว รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างโปรแกรมฯ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ ตลอดจนสร้างแบบประเมินการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมของวัยเด็กตอนต้นอย่างมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

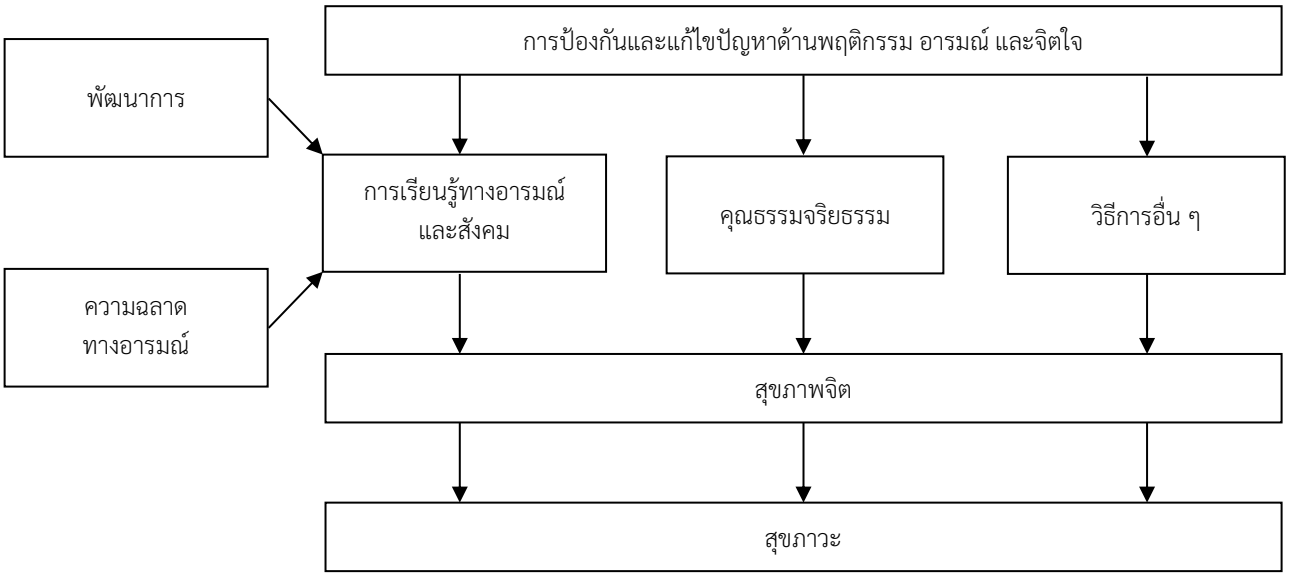
แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคม

การเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคม (social and emotional learning) หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่อาศัยปฏิสัมพันธ์ของบริบททางสังคมรอบตัวเด็ก มีองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ (1) การตระหนักรู้ตนเอง (self-awareness) (2) การจัดการตนเอง (self-management) (3) การตระหนักรู้สังคม (social awareness) (4) ทักษะสัมพันธภาพ (relationship skills) และ (5) การตัดสินใจอย่างรับผิดชอบ (responsible decision-making) เพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างเจตคติและพฤติกรรมเชิงบวก ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตลอดจนนำไปสู่การป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านพฤติกรรม อารมณ์ และจิตใจในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การขาดความรับผิดชอบในการดูแลและช่วยเหลือตนเอง การขาดความอดทนรอคอย รวมถึงการใช้ความรุนแรงทั้งในด้านการกระทำและการใช้คำพูด (CASEL, 2015)

การเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมเป็นทักษะที่พัฒนาไปตามวัย ดังนั้นเด็กในช่วงวัยต่าง ๆ จึงมีทักษะการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมในลักษณะที่แตกต่างกัน จากการศึกษาของ Humphrey (2013) ได้นำเสนอแผนภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคม กับปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (แผนภาพที่ 1) โดยสามารถอธิบายได้ว่า การป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านพฤติกรรม อารมณ์ และจิตใจของเด็กสามารถทำได้ด้วยวิธีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคม คุณธรรม จริยธรรม และวิธีการอื่น ๆ ซึ่งวิธีการเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมสุขภาพจิต และสุขภาวะของเด็กให้ดีขึ้นได้ ทั้งนี้ในส่วนของการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมมี 2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ พัฒนาการและความฉลาดทางอารมณ์ กล่าวคือ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางอารมณ์และ

สังคมจำเป็นต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับพัฒนาการและความฉลาดทางอารมณ์ตามช่วงวัยของเด็กด้วย เพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมที่กำหนดไว้ในแต่ละช่วงวัย

แผนภาพที่ 1 *ความสัมพันธ์ของการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมกับปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง*

หมายเหตุ. ดัดแปลงจาก *Social and emotional learning: A critical appraisal*, by N. Humphrey, 2013, Sage Publications Ltd.

มาตรฐานของการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมของวัยเด็กตอนต้น

Ministry of Education Republic of Singapore [MERS] (2013) ได้ระบุมาตรฐานการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมของวัยเด็กตอนต้นในประเทศสิงคโปร์ ไว้ 5 เป้าหมาย ดังนี้

เป้าหมายที่ 1 ด้านการตระหนักรู้ตนเอง ได้แก่ (1) เด็กระบุถึงข้อดี ความต้องการ ความชอบและไม่ชอบของตนเองได้ (2) เด็กระบุถึงอารมณ์ของตนเองได้ และ (3) เด็กแสดงออกถึงความมั่นใจในการทำหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย

เป้าหมายที่ 2 ด้านการจัดการตนเอง ได้แก่ (1) เด็กระบุถึงความจำเป็นในการควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ (2) เด็กระบุและแสดงวิธีการควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้แสดงออกได้อย่างเหมาะสม และ (3) เด็กระบุถึงผลของการกระทำของตนเองที่มีต่อผู้อื่นได้

เป้าหมายที่ 3 ด้านการตระหนักรู้สังคม ได้แก่ (1) เด็กระบุถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านต่าง ๆ ได้ (2) เด็กระบุถึงความรู้สึกของผู้อื่นจากการสังเกตท่าทางและแสดงออกได้ และ (3) เด็กแสดงออกถึงความเคารพผู้อื่นที่แตกต่างไปจากตนเองได้

เป้าหมายที่ 4 ด้านทักษะสัมพันธภาพ ได้แก่ (1) เด็กสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ (2) เด็กสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างเข้าใจ และ (3) เด็กให้ความร่วมมือในการเล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

เป้าหมายที่ 5 ด้านการตัดสินใจอย่างรับผิดชอบ ได้แก่ (1) เด็กระบุถึงวิธีการแก้ไขปัญหาได้อย่างหลากหลาย (2) เด็กระบุถึงผลกระทบที่เกิดจากจากการตัดสินใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ และ (3) เด็กประเมินและตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมได้

Department of Early Education and Care [DEEC] (2015) ได้ระบุมาตรฐานการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมของวัยเด็กตอนต้นในเขตพื้นที่ของรัฐแมสซาชูเซตส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ไว้ 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการตระหนักรู้ตนเอง ประกอบด้วย 3 ข้อ ได้แก่ (1) เด็กระบุถึงสาเหตุและลักษณะของอารมณ์ต่าง ๆ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์กับการแสดงออกได้ (2) เด็กระบุถึงคุณลักษณะต่าง ๆ ของตนเอง ทั้งในด้านกายภาพ ความสามารถ ความสนใจ ความต้องการ ครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรม ภาษา และศาสนาได้ และ (3) เด็กแสดงออกถึงความมั่นใจในการใช้ทักษะทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง รวมถึงต้องการทำสิ่งที่ท้าทายเพื่อพัฒนาความสามารถของตนเองด้วย

2. ด้านการจัดการตนเอง ประกอบด้วย 1 ข้อ คือ (1) เด็กแสดงออกถึงการมีความคิดและพฤติกรรมที่ยืดหยุ่น โดยการจัดการความเครียด ปรับตัว และควบคุมพฤติกรรมการแสดงออกของตนเองได้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ

3. ด้านการตระหนักรู้สังคม ประกอบด้วย 2 ข้อ ได้แก่ (1) เด็กระบุและคาดเดาถึงความคิด อารมณ์ ความรู้สึก และความต้องการของผู้อื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ และ (2) เด็กระบุถึงความแตกต่างระหว่างตนเองกับผู้อื่น และแสดงออกถึงความเคารพผู้อื่นตามหลักมารยาททางสังคมได้

4. ด้านทักษะสัมพันธภาพ ประกอบด้วย 2 ข้อ ได้แก่ (1) เด็กแสดงออกถึงการสื่อสารและตอบสนองต่อผู้อื่นได้อย่างเข้าใจและเหมาะสม (2) เด็กแสดงออกถึงการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยให้ความร่วมมือในการเล่นและทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้ (3) เด็กแสดงออกถึงการใช้วิธีที่เหมาะสมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลได้ และ (4) เด็กแสดงออกถึงการร้องขอและให้ความช่วยเหลือในระหว่างการเล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

5. ด้านการตัดสินใจอย่างรับผิดชอบ ประกอบด้วย 2 ข้อ ได้แก่ (1) เด็กระบุถึงกฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ และความรับผิดชอบของตนเองที่มีต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ และ (2) เด็กระบุถึงปัญหาและวิธีการแก้ไข รวมถึงประเมินถึงสถานการณ์ที่ปลอดภัยและเป็นอันตราย และแสดงออกถึงการมีความรับผิดชอบต่อสุขภาวะส่วนรวมได้

Illinois State Board of Education [ISBE] (2017) ได้ระบุมาตรฐานการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมของวัยเด็กตอนต้นในเขตพื้นที่ของรัฐอิลลินอยส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ไว้ 3 เป้าหมาย ดังนี้

เป้าหมายที่ 1 เพื่อให้เด็กพัฒนาทักษะการตระหนักรู้ตนเองและการจัดการตนเอง ประกอบด้วยมาตรฐาน 3 ข้อ ได้แก่ (1) เด็กรับรู้และกำกับกับอารมณ์และพฤติกรรมของตนเองได้ (2) เด็กรับรู้ถึงจุดเด่นทั้งของตนเองและปัจจัยต่าง ๆ จากภายนอกได้ และ (3) เด็กรับรู้ถึงวิธีการที่จะทำให้เป้าหมายด้านต่าง ๆ ของตนเองบรรลุผลสำเร็จได้

เป้าหมายที่ 2 เพื่อให้เด็กพัฒนาทักษะการตระหนักรู้สังคมและทักษะสัมพันธภาพ ประกอบด้วยมาตรฐาน 4 ข้อ ได้แก่ (1) เด็กรับรู้ถึงความรู้สึกและมุมมองของผู้อื่นได้ (2) เด็กรับรู้ถึงความเหมือนและความแตกต่างระหว่างบุคคลได้ (3) เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม และ (4) เด็กรับรู้ถึงวิธีการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาระหว่างบุคคลได้

เป้าหมายที่ 3 เพื่อให้เด็กพัฒนาทักษะการตัดสินใจอย่างรับผิดชอบ ประกอบด้วยมาตรฐาน 3 ข้อ ได้แก่ (1) เด็กรับรู้ถึงหลักความปลอดภัยเพื่อใช้ในการตัดสินใจได้ (2) เด็กตัดสินใจแก้ไขปัญหาได้อย่างรอบคอบ และ (3) เด็กส่งเสริมความปลอดภัยและสุขภาวะในสังคมรอบตัวได้

ข้อมูลข้างต้นได้กล่าวถึงมาตรฐานการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมของวัยเด็กตอนต้นในทุกองค์ประกอบได้อย่างครบถ้วนและครอบคลุม ดังนั้นจึงสามารถได้สรุปออกมาเป็นมาตรฐานสำคัญได้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 *การสรุปมาตรฐานการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมของวัยเด็กตอนต้น*

มาตรฐานการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมของวัยเด็กตอนต้น		MERS (2013)	DEEC (2015)	ISBE (2017)
1. การตระหนักรู้ตนเอง	1.1 การรับรู้ข้อดีของตนเอง	✓	✓	✓
	1.2 การรับรู้ความสามารถของตนเอง	✓	✓	✓
	1.3 การรับรู้อารมณ์และความรู้สึกของตนเองในสถานการณ์ต่าง ๆ	✓	✓	✓
2. การจัดการตนเอง	2.1 การจัดการอารมณ์และความรู้สึกเชิงลบของตนเอง	✓	✓	✓
	2.2 การแสดงออกต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม	✓	✓	✓
3. การตระหนักรู้สังคม	3.1 การรับรู้ข้อดีและความสามารถของผู้อื่น	✓	✓	✓
	3.2 การรับรู้รับรู้อารมณ์และความรู้สึกของผู้อื่น	✓	✓	✓
	3.3 การปฏิบัติต่อผู้อื่นได้อย่างสุภาพ	✓	✓	-
4. ทักษะสัมพันธภาพ	4.1 การให้ความช่วยเหลือในระหว่างทำงานร่วมกับผู้อื่น	✓	✓	✓
	4.2 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยไม่ใช้ความรุนแรง	-	✓	-
5. การตัดสินใจอย่างรับผิดชอบ	5.1 การทำความเข้าใจถึงสาเหตุและสถานการณ์ที่เป็นปัญหาได้อย่างถูกต้อง	✓	-	✓
	5.2 การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างปลอดภัย	✓	-	✓
	5.3 การคาดเดาสถานการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นล่วงหน้าได้อย่างมีเหตุผล	-	✓	-

พัฒนาการด้านอารมณ์และสังคมของวัยเด็กตอนต้นในประเทศไทย

การศึกษาจากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมเป็นทักษะสำคัญที่ควรสนับสนุนให้เด็กได้ฝึกฝนและพัฒนา ซึ่งในต่างประเทศได้ให้ความสนใจและกำหนดเป็นมาตรฐานมาใช้เพื่อการดูแลและพัฒนาเด็กในวัยนี้อย่างชัดเจน แต่เมื่อย้อนกลับมาพิจารณาในบริบทของประเทศไทยกลับพบว่า แนวคิดดังกล่าวยังไม่ได้ถูกนำมาใช้อย่างเป็นรูปธรรมหรือครอบคลุมเท่าใดนัก แม้ว่าในการประชุมเพื่อพิจารณายกระดับคุณภาพการศึกษา ประจำปี ค.ศ. 2016 ได้มีข้อเสนอว่าให้มีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคม เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการออกแบบนโยบายการศึกษาชาติให้มีความเหมาะสมกับหลักมาตรฐานการเรียนรู้ของเด็กทุกช่วงวัย (National Assembly Library of Thailand [NALT], 2016)

Organization for Economic Co-operation and Development [OECD] (2018) ได้นำเสนอคู่มือแนะแนววิธีการเลี้ยงดู ดูแล และพัฒนาเด็กในวัยเด็กตอนต้นตามสมรรถนะ แม้ว่าจะไม่ได้กล่าวถึงแนวคิดการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมโดยตรง แต่เมื่อพิจารณาก็พบว่า เอกสารฉบับดังกล่าวมีการกล่าวถึงพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคมของเด็กวัยนี้ที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมเป็นอย่างมาก ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. พัฒนาการด้านอารมณ์ ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านความคิดเกี่ยวกับตนเอง เป็นความสามารถในการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง และตระหนักรู้ถึงความชอบและไม่ชอบของตนเอง (2) ด้านการควบคุมอารมณ์ของตนเอง เป็นความสามารถในการปฏิบัติตนตามกฎระเบียบและกิจวัตรและควบคุมอารมณ์ และ (3) ด้านสมรรถนะของตนเอง เป็นการแสดงออกถึงความเชื่อมั่นในตนเอง

2. พัฒนาการด้านสังคม ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ เป็นทักษะการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ (2) ด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน เป็นทักษะทางสังคมเชิงบวกกับเพื่อน (3) พฤติกรรมการปรับตัวทางสังคม เป็นความสามารถในการตระหนักรู้ถึงผลกระทบของพฤติกรรมที่มีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม และ (4) การเห็นคุณค่าของความแตกต่าง เป็นความสามารถในการตระหนักรู้ เห็นคุณค่า และยอมรับนับถือในความเหมือนและความต่างระหว่างบุคคล

นอกจากนี้ Division of Mental Health Promotion and Development [DMHPD] (2015) ได้จัดทำคู่มือแนวทางการดูแลเด็กปฐมวัยจากแม่วัยรุ่น โดยเนื้อหาและกิจกรรมต่าง ๆ มุ่งให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูลูกสำหรับพ่อแม่วัยรุ่น ถือเป็นการเตรียมพร้อมของพ่อแม่วัยรุ่นในการดูแลเด็กทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ สังคม ให้เข้าใจถึงปัจจัยที่ทำให้พ่อแม่วัยรุ่นเลี้ยงลูกได้ดีหรือไม่ วิธีการหรือเทคนิคที่ใช้ได้ผลในการดูแลลูกเล็ก และมีหน่วยงานใดบ้างที่เกี่ยวข้องที่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ รวมถึงแนะนำพ่อแม่วัยรุ่นในประเด็นสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำในการเลี้ยงดูลูกวัยเด็กตอนต้นนี้ สิ่งที่คู่มือนี้มุ่งเน้นในประเด็นที่เกี่ยวกับพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม ได้แก่ ให้เด็กรู้จักรอคอย อดทน และอดกลั้น ให้เด็กรู้จักปรับตัวเผชิญและแก้ปัญหาด้วยตนเอง และให้เด็กรู้จักให้ รู้จักช่วยเหลือ และเข้าใจผู้อื่น

ต่อมา DMHPD (2017) ได้จัดทำคู่มือแนวทางการดูแลเด็กปฐมวัยจากแม่วัยรุ่น ฉบับปรับปรุง โดยมีวัตถุประสงค์จำนวน 2 ข้อ ได้แก่ 1. เพื่อเป็นแนวทางให้บุคลากรจากหน่วยงานสาธารณสุขและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องใช้ในการดูแลช่วยเหลือเด็กและครอบครัว และ 2. เพื่อให้เด็กได้รับการดูแลและเตรียมความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคม ซึ่งคู่มือแนวทางฯ ฉบับปรับปรุงนี้แตกต่างจากฉบับเดิมในประเด็นรายละเอียดเกี่ยวกับแนวทางการสื่อสารระหว่างบุคลากรของกลุ่มสุขภาพจิตกับพ่อแม่หรือผู้ปกครองทั้งในเรื่องดีและเรื่องร้ายเกี่ยวกับพัฒนาการและความฉลาดทางอารมณ์ของเด็ก รวมถึงปัญหาพฤติกรรมต่าง ๆ และการเข้าใจความรู้สึกของพ่อแม่หรือผู้ปกครองที่จะเกิดขึ้นหากพบว่าลูกเป็นกลุ่มเสี่ยง นอกจากนี้ คู่มือแนวทางฯ มีการเพิ่มเนื้อหาในส่วนปัญหาพฤติกรรมและอารมณ์ของวัยเด็กตอนต้นที่พบบ่อยและแนวทางในการป้องกันและแก้ไขเบื้องต้นอีกด้วย

มาตรฐานการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมของวัยเด็กตอนต้นในประเทศไทย

การศึกษาจากข้อมูลข้างต้น ผู้เขียนสามารถสังเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ของมาตรฐานการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมที่มีความสอดคล้องกับพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคมของวัยเด็กตอนต้นในประเทศไทย ได้ดังนี้

1. ด้านการตระหนักรู้ตนเอง เป็นการทำความรู้จักและเข้าใจตนเองได้อย่างถูกต้อง ดังนี้

1.1 เด็กระบุถึงข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเองได้

1.2 เด็กระบุถึงสาเหตุและลักษณะของอารมณ์ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้

1.3 เด็กระบุถึงความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์กับพฤติกรรมการแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ ได้

2. ด้านการจัดการตนเอง เป็นการกำกับและดูแลตนเองเพื่อให้สามารถแสดงออกได้อย่างเหมาะสม ดังนี้

2.1 เด็กระบุถึงวิธีจัดการความเครียดและควบคุมการแสดงออกทางอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ

2.2 เด็กปฏิบัติตนตามกฎระเบียบและกิจวัตรประจำวันต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง

2.3 เด็กแสดงออกถึงความมั่นใจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ท้าทายความสามารถของตนเองได้

3. ด้านการตระหนักรู้สังคม เป็นการทำความรู้จักและเข้าใจผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง ดังนี้

3.1 เด็กระบุถึงอารมณ์ ความคิด และความรู้สึกของผู้อื่นจากการสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออกได้

3.2 เด็กระบุถึงความเหมือนและความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านต่าง ๆ ได้

3.3 เด็กแสดงออกถึงความเคารพผู้อื่นที่แตกต่างไปจากตนเองตามหลักมารยาททางสังคมได้

4. ด้านทักษะสัมพันธภาพ เป็นการสร้างและรักษาความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น ดังนี้

4.1 เด็กแสดงออกถึงการปรับตัวเพื่อมีปฏิสัมพันธ์ในระหว่างการเล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

4.2 เด็กแสดงออกถึงการสื่อสารและร่วมมือในระหว่างเล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น

4.3 เด็กระบุถึงสาเหตุและวิธีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ

5. ด้านการตัดสินใจอย่างรับผิดชอบ เป็นการตอบสนองต่อปัญหาและสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผล ดังนี้

5.1 เด็กระบุถึงผลกระทบของพฤติกรรมของตนเองที่มีต่อผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมได้

5.2 เด็กระบุถึงวิธีการปฏิบัติเพื่อความปลอดภัยทั้งต่อตนเองและผู้อื่นได้

5.3 เด็กระบุถึงทางเลือกที่หลากหลาย รวมถึงเลือกวิธีที่เหมาะสมและปลอดภัยเพื่อการตัดสินใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมของวัยเด็กตอนต้น

CASEL (2016) ได้นำเสนอแนวทางการนำแนวคิดการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมไปใช้ในรูปแบบโปรแกรมต่าง ๆ โดยสามารถอธิบายได้ว่าโปรแกรมการเรียนทางอารมณ์และสังคมที่มีอยู่ในปัจจุบันมุ่งเน้นส่งเสริมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมของวัยเด็กตอนต้นในบริบทต่าง ๆ ทั้งในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 *บริบทของการส่งเสริมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมสำหรับวัยเด็กตอนต้น*

โปรแกรมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคม	บริบทของการส่งเสริมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคม		
	ครอบครัว	โรงเรียน	ชุมชน
4Rs	●	●	○
Al's Pals	◐	●	○
Caring School Community	●	●	●
High Scope	◐	●	○
I Can Problem Solve	●	●	○
MindUp	○	●	○
Open Circle	●	●	○
PATHS	●	●	○
Peace Works	●	●	○
Second Step	◐	●	○
RULER	●	●	○
Tools of the Mind	●	●	○
The Incredible Years Series	●	●	○

สัญลักษณ์ที่ใช้ในตาราง มีดังนี้

● หมายถึง การมีส่วนร่วมในระดับมาก หรือเป็นบริบทหลักของโปรแกรมฯ

◐ หมายถึง การมีส่วนร่วมในระดับน้อย หรือเป็นเพียงส่วนหนึ่งของโปรแกรมฯ

○ หมายถึง การมีไม่มีส่วนร่วมเลย หรือไม่ปรากฏอยู่ในโปรแกรมฯ

หมายเหตุ. ดัดแปลงจาก *Safe and sound: An educational leader's guide to evidence-based social and emotional learning [SEL] programs*, by CASEL, 2016, Mid-Atlantic Regional Educational Laboratory. (https://casel.org/safe-and-sound-guide-to-sel-programs/?download=true)

Durlak et al. (2011) ได้สังเคราะห์โปรแกรมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมทั่วโลกในระหว่างปี ค.ศ. 1955-2007 จำนวน 213 โปรแกรม พบว่าโปรแกรมฯ จำนวน 177 โปรแกรม หรือคิดเป็นร้อยละ 83 ของโปรแกรมทั้งหมด มีคุณลักษณะ 4 ประการร่วมกัน โดยให้ชื่อว่า เซฟ (SAFE) มีรายละเอียด ดังนี้

1. sequenced เป็นการจัดลำดับทักษะการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมตามลำดับ ได้แก่ การตระหนักรู้ตนเอง การจัดการตนเอง การตระหนักรู้สังคม ทักษะสัมพันธภาพ และการตัดสินใจอย่างรับผิดชอบ

2. active เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้ลงมือทำงานด้วยตนเอง โดยเน้นกิจกรรมที่เด็กให้ความสนใจ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. focus เป็นการกำหนดขอบเขตของงานให้ชัดเจนและเหมาะสมกับช่วงวัยของเด็ก เช่น ความซับซ้อนของงาน ช่วงเวลาที่สอดคล้องกับช่วงความสนใจของเด็ก

4. explicit เป็นการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะด้านอารมณ์และสังคมของเด็กโดยตรงผ่านการทำงานร่วมกับผู้อื่น

หลังจากนั้น หลักการนี้จึงถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลาย ซึ่ง Blyth et al. (2015) ได้ศึกษาถึงประสิทธิภาพของหลักการดังกล่าวโดยนำมาใช้สร้างโปรแกรมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมสำหรับวัยเด็กตอนต้นแล้วพัฒนาต่อด้วยการเพิ่มองค์ประกอบสุดท้ายเข้าไป คือ reflection เนื่องจากเขาพบว่า การสะท้อนการเรียนรู้เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมาก เพื่อให้เด็กตระหนักถึงความสำคัญของประสบการณ์ที่ได้รับ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ก่อให้เกิดเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายสำหรับเด็ก ด้วยเหตุนี้หลักการเซฟจึงถูกพัฒนาต่อยอด และได้ชื่อใหม่ว่า เซเฟอร์ (SAFER)

ต่อมา Wongupparaj (2021) ได้พัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมสำหรับวัยเด็กตอนต้น ด้วยการปรับปรุงหลักการเซเฟอร์ที่มีอยู่เดิมให้มีความเหมาะสมกับบริบทของประเทศไทยให้มากขึ้น โดยผลการวิจัยพบว่า หลักการเซเฟอร์ที่ปรับปรุงใหม่นี้สามารถนำมาใช้พัฒนาโปรแกรมฯ ที่มีประสิทธิภาพสูงในการพัฒนาความสามารถด้านอารมณ์และสังคมของเด็ก ซึ่งหลักการดังกล่าวมีรายละเอียดดังนี้

1. sequenced เป็นการจัดลำดับทักษะการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมที่ต้องการให้เด็กพัฒนา โดยเรียงจากทักษะพื้นฐานไปยังทักษะที่ซับซ้อนมากขึ้นตามลำดับ ดังนี้ (1) ด้านการตระหนักรู้ตนเอง (2) ด้านการจัดการตนเอง (3) ด้านการตระหนักรู้สังคม (4) ด้านทักษะสัมพันธภาพ และ (5) ด้านการตัดสินใจอย่างรับผิดชอบ

2. active เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้ลงมือทำงานกลุ่มร่วมกับผู้อื่น โดยเริ่มจากกลุ่มขนาดเล็กที่มีจำนวนสมาชิก 3-5 คน เพื่อให้เด็กเรียนรู้และฝึกฝนการให้ความร่วมมือกันทำงานได้อย่างทั่วถึง หลังจากนั้นจึงค่อยขยายกลุ่มให้มีจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้น

3. focus เป็นการกำหนดรายละเอียดของสิ่งที่ต้องการให้เด็กทำอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นเป้าหมาย ระยะเวลา ขั้นตอน และความรับผิดชอบในการทำงาน เพื่อให้เด็กเกิดความเข้าใจและสามารถลงมือทำงานให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง

4. expression เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงอารมณ์ ความคิด และความรู้สึกที่มีต่อการทำงาน เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาและแก้ไขทักษะการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมของเด็กเพิ่มเติม รวมทั้งให้เด็กได้เชื่อมโยงประสบการณ์ที่ได้รับจากการทำงานกับชีวิตประจำวันของตนเองด้วย

5. response เป็นการให้ความช่วยเหลือเมื่อเด็กเกิดปัญหาในระหว่างทำงาน และให้ข้อเสนอแนะหลังการทำงาน เพื่อช่วยให้เด็กพัฒนาทักษะการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมที่เป็นเป้าหมายได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

นอกเหนือไปจากการส่งเสริมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมในรูปแบบโปรแกรม Mulvahill (2016) ยังได้นำเสนอแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมสำหรับวัยเด็กตอนต้นในรูปแบบการจัดกิจกรรมในชีวิตประจำวันทั่วไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การจัดสิ่งแวดล้อมภายในบ้านให้เรียบร้อยและมีมุมสงบ เพื่อให้เด็กมีพื้นที่ในการจัดการกับความรู้สึกไม่พึงประสงค์ที่อาจจะเกิดขึ้นในระหว่างวัน

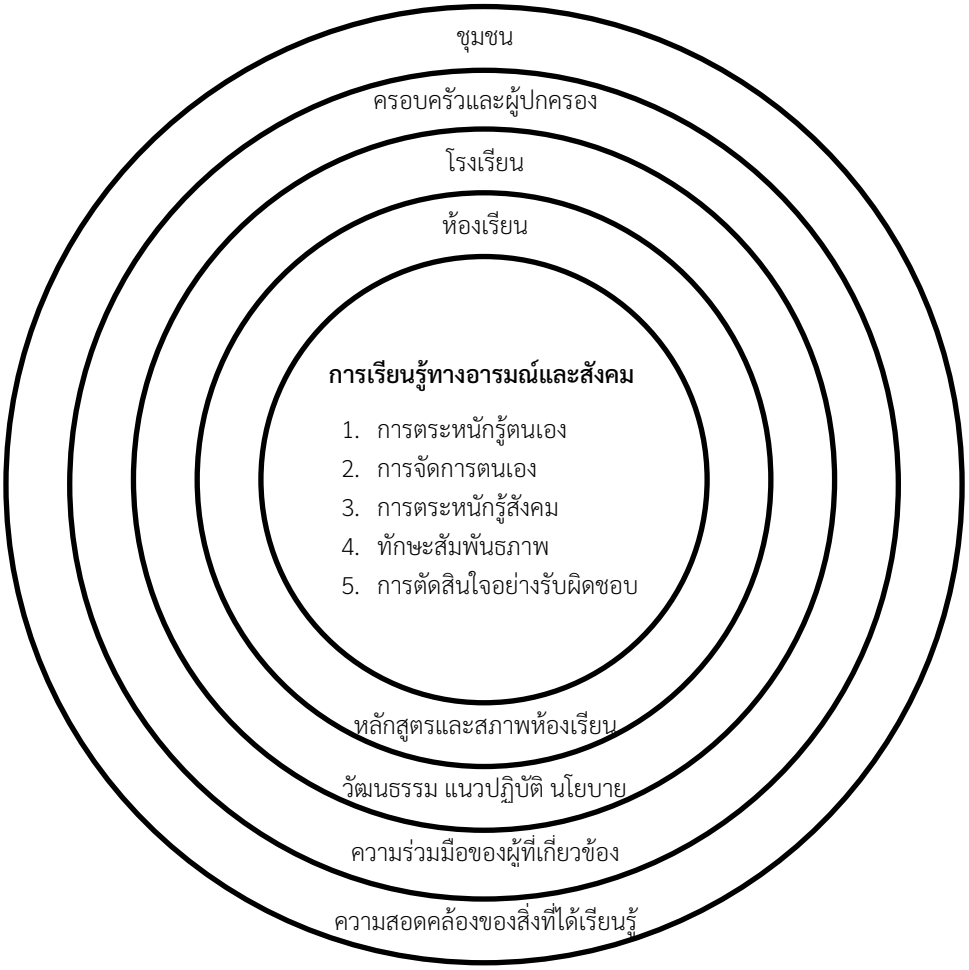
2. การให้เด็กได้ตรวจสอบอารมณ์ของตนเองในแต่ละวัน เพื่อฝึกฝนให้เด็กรับรู้ ทำความเข้าใจ และจัดการอารมณ์ของตนเองให้เหมาะสม

3. การให้เด็กได้พัฒนาทักษะด้านอารมณ์และสังคมผ่านการทำกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น ทำงานศิลปะ ออกกำลังกาย ทำอาหาร เล่นดนตรี ทำงานกลุ่ม ฯลฯ

4. การให้เด็กมีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบการทำงานเป็นประจำ เช่น การทำกิจวัตรประจำวันด้วยตนเอง การทำงานบ้านหรือช่วยงานในครอบครัว การเป็นอาสาสมัครทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในชุมชน ฯลฯ

ต่อมา แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมของเด็กถูกนำไปศึกษาต่อยอดเพิ่มเติม ไม่ว่าจะเป็นการการพัฒนากิจกรรม แนวทางการปฏิบัติ และนโยบาย ตลอดจนการสร้างความตระหนัก สนับสนุน และส่งเสริมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมของเด็กผ่านบริบทต่าง ๆ ในสังคม ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 *กรอบแนวคิดของการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคม*

หมายเหตุ. ดัดแปลงจาก *CASEL's framework: What are the core competence areas and where are they promoted?*, by CASEL, 2023, (https://casel.org/casel-sel-framework-11-2020/?view=true)

การนำความรู้ด้านการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมของวัยเด็กตอนต้นมาใช้ในงานด้านจิตวิทยา

งานวิจัยที่ผ่านมาศึกษาถึงประสิทธิภาพของโปรแกรมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมในวัยเด็กนอกเหนือจากการศึกษาของ Durlak et al. (2011) ที่พบว่าโปรแกรมฯ ช่วยพัฒนาการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคม เจตคติ พฤติกรรม และโดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์การเรียนที่พบว่า เด็กที่เข้าร่วมโปรแกรมฯ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 11 ต่อมา Chen and Yu (2022) ได้ศึกษาประสิทธิภาพของโปรแกรมฯ ในกลุ่มเด็กชาวจีนจำนวนมากกว่า 8,736 คน พบว่าเด็กที่เข้าร่วมโปรแกรมฯ มีระดับการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคม เจตคติ และพฤติกรรมเชิงบวกเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ผู้วิจัยพบเพิ่มเติมว่า ปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจของเด็กมีระดับที่ลดลงอีกด้วย และเมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับผลการศึกษาในประเทศทางตะวันตก

แถบทวีปยุโรปและสหรัฐอเมริกา ผู้วิจัยพบว่าผลของการใช้โปรแกรมฯ ในกลุ่มเด็กประเทศจีนมีประสิทธิภาพมากกว่าเกือบ 3 เท่า

นอกจากนี้ Agırkan and Ergene (2022) ได้ศึกษาถึงประสิทธิภาพของโปรแกรมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมจากงานวิจัยที่ศึกษาในเด็กวัยตอนต้นเป็นจำนวนมากกว่า 51 เรื่อง ในระหว่างปี ค.ศ. 1997-2021 พบว่า โปรแกรมฯ ช่วยพัฒนาการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมของเด็กได้ รวมทั้งสามารถลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งที่เป็นพฤติกรรมแบบแสดงออก (externalizing) และพฤติกรรมแบบเก็บกด (internalizing)

การศึกษาที่ผ่านมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าโปรแกรมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมสามารถช่วยพัฒนาเด็กได้หลายด้าน ทั้งการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคม พฤติกรรมเชิงบวก และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รวมทั้งสามารถการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านพฤติกรรม อารมณ์ และจิตใจในรูปแบบต่าง ๆ ของเด็กอย่างได้ผล ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมรอบตัวด้วยการทำความเข้าใจตนเองและผู้อื่น การควบคุมพฤติกรรมการแสดงออกเพื่อสร้างและรักษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และตัดสินใจแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม ซึ่งประเด็นเหล่านี้ล้วนมีความเชื่อมโยงกับการเสริมสร้างสุขภาพจิตและสุขภาวะ (mental health and well-being) ของเด็กโดยตรง

ประเด็นการพัฒนาสุขภาพจิตของวัยเด็กตอนต้นสามารถพิจารณาจากประสิทธิภาพของโปรแกรมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมได้ โดยพบว่าสามารถช่วยลดความวิตกกังวล ภาวะซึมเศร้า การฆ่าตัวตาย การใช้ยาเสพติด พฤติกรรมต่อต้านสังคม ตลอดจนพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงอื่น ๆ (Goldberg et al., 2019; OECD, 2021) รวมไปถึงการขยายผลประสิทธิภาพของโปรแกรมฯ ในการสร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยภายในครอบครัวและโรงเรียนให้มีความเห็นอกเห็นใจ เคารพ สนับสนุน ส่งเสริม และให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Appel et al., 2023)

ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมมาใช้ในงานด้านจิตวิทยา ดังต่อไปนี้

1. นักจิตวิทยาสามารถพัฒนาโปรแกรมฯ เพื่อนำมาใช้ในการเสริมสร้างเจตคติและพฤติกรรมเชิงบวก ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตลอดจนนำไปสู่การป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านพฤติกรรม อารมณ์ และจิตใจในรูปแบบต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมและกับบริบททางสังคมของเด็กในประเทศไทย

2. นักจิตวิทยาสามารถพัฒนาโปรแกรมฯ ด้วยการสนับสนุนความร่วมมือระหว่างบริบททางสังคมรอบตัวเด็ก ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว โรงเรียน และชุมชน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของเด็กอย่างมีความหมาย

3. นักจิตวิทยาสามารถพัฒนาเครื่องมือเพื่อนำมาใช้ในการประเมินเพื่อใช้ในการสำรวจและคัดกรองปัญหาตั้งแต่แรกเริ่ม (early intervention) ซึ่งนับว่าเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดในการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านพฤติกรรม อารมณ์ และจิตใจในรูปแบบต่าง ๆ ของวัยเด็กตอนต้น

4. นักจิตวิทยาสามารถพัฒนาโปรแกรมฯ ควบคู่ไปกับการสร้างมาตรฐานการประเมินการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในโรงเรียนและโรงพยาบาล และให้เกิดเป็นเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาเด็กอย่างต่อเนื่อง

บทสรุป

วัยเด็กตอนต้นมีอัตราการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในหลายด้าน โดยเฉพาะพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจึงควรมีความเข้าใจเพื่อส่งเสริมให้เด็กมีการเรียนรู้ในทิศทางที่เหมาะสม จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า แนวคิดการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่อาศัยปฏิสัมพันธ์ของบริบททางสังคมรอบตัวเด็กช่วยพัฒนาเจตคติและพฤติกรรมเชิงบวก ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตลอดจนนำไปสู่การป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านพฤติกรรม อารมณ์ และจิตใจในรูปแบบต่าง ๆ ของเด็กอย่างได้ผลผ่านองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ การตระหนักรู้ตนเอง การจัดการตนเอง การตระหนักรู้สังคม ทักษะสัมพันธภาพ และการตัดสินใจอย่างรับผิดชอบ

หลายประเทศทั่วโลกได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับแนวคิดการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมและนำไปใช้กำหนดเป็นมาตรฐานการพัฒนาเด็กอย่างเป็นรูปธรรม เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศสิงคโปร์ เป็นต้น แต่เมื่อย้อนกลับมาพิจารณาในบริบทของประเทศไทย แม้จะพบว่ามีการศึกษาและกล่าวถึงแนวคิดดังกล่าวอยู่บ้าง แต่กลับยังไม่มีการนำมาใช้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมของเด็กอย่างจริงจัง ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงต้องการนำเสนอถึงประโยชน์ของแนวคิดการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมเพื่อผลักดันให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเล็งเห็นถึงความสำคัญในการนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการสร้างโปรแกรมส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กผ่านบริบทต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับบริบทของวัฒนธรรมและสังคมไทย ด้วยหลักการเซเฟอร์ 5 ประการ ได้แก่ (1) sequenced (2) active (3) focus (4) expression และ (5) response

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังเห็นถึงความสำคัญในการสร้างแบบประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของวัยเด็กตอนต้นที่คำนึงถึงความเที่ยง (reliability) ความตรง (validity) ที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคม โดยประเมินทั้งผลลัพธ์หลักและรอง (primary and secondary outcomes) เพื่อประโยชน์ในการนำมาใช้เป็นเครื่องมือสำรวจและคัดกรองปัญหาตั้งแต่แรกเริ่ม ผ่านการประสานความร่วมมือระหว่างบริบททางสังคมรอบตัวเด็ก ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว โรงเรียน โรงพยาบาล และชุมชน ก่อให้เกิดเป็นเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาเด็กอย่างต่อเนื่อง และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของเด็กอย่างมีความหมาย

เอกสารอ้างอิง (References)

Agırkan, M., & Ergene, T. (2022). What does the social and emotional learning interventions (SEL) tell us? A meta-analysis. *Revista de Psicodidáctica (English ed.), 27*(2), 97-108. https://doi.org/10.1016/j.psicoe.2022.02.002

Appel, H. B., Walsh, E., Marsh, T. E., & Brown, C. (2023). Supporting students' mental health and social emotional learning through community engagement and collaboration. *Educational Research, 65*(3), 285-300. https://doi.org/10.1080/00131881.2023.2209097

Blyth, D., Oolsen, B., & Walker, K. (2015). *Intentional practices to support social and emotional learning*. University Digital Conservancy Retrieved from https://conservancy.umn.edu/items/a1094838-6d83-47e4-9316-cfa9f0cdfaa8

Chen, H., & Yu, Y. (2022). The impact of social-emotional learning: A meta-analysis in China. *Frontiers in Psychology, 13*. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1040522

Collaborative for Academic Social and Emotional Learning [CASEL]. (2015). *CASEL guide: Effective social and emotional learning programs.* https://www.academia.edu/download/36509629/2013-casel-guide.pdf

Collaborative for Academic Social and Emotional Learning [CASEL]. (2016). *Safe and sound: An educational leader's guide to evidence-based social and emotional learning [SEL] programs.* Mid-Atlantic Regional Educational Laboratory. https://casel.org/safe-and-sound-guide-to-sel-programs/?download=true

Collaborative for Academic Social and Emotional Learning [CASEL]. (2023). CASEL's framework: What are the core competence areas and where are they promoted? https://casel.org/casel-sel-framework-11-2020/?view=true

Department of Early Education and Care. (2015). *Social and emotional learning approaches.* https://www.education.act.gov.au/support-for-our-students/positive-behaviour-mental-health-and-wellbeing-approaches-in-our-schools/social-and-emotional-learning-approaches

Division of Mental Health Promotion and Development. (2017). *Guidelines of child-rearing for adolescent mothers (Revised).* Department of Mental Health. https://km.dmh.go.th/km/

files/คู่มือการพัฒนาเด็กปฐมวัยส่งกระทรวง%20กย%2058%20%20pdf.pdf

Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., & Schellinger, K. B. (2011). The impact of enhancing students' social and emotional learning: A meta-analysis of school-based universal interventions. *Child Development, 82*(1), 405- 432.

Goldberg, J. M., Sklad, M., Elfrink, T. R., Schreurs, K. M. G., Bohlmeijer, E. T., & Clarke, A. M. (2019). Effectiveness of interventions adopting a whole school approach to enhancing social and emotional development: A meta-analysis. *European Journal of Psychology of Education, 34*(4), 755–782.

Humphrey, N. (2013). *Social and emotional learning: A critical appraisal.* Sage Publications, Ltd.

Illinois State Board of Education. (2017). *Children's mental health: An urgent priority for Illinois.* https://www.yumpu.com/en/document/view/35572099/childrens-mental-health-an-urgent-priroity-for-illinois-state-board-

Institute of Medicine and National Research Council of the National Academies. (2015). *Transforming the workforce for children birth through age 8: A unifying foundation.* The National Academies Press.

Mulvahill, E. (2016). *21 Simple ways to integrate social-emotional learning throughout the day.* Mental Health America. https://www.mhanational.org/blog/10-tips-for-classroom-social-emotional-learning

National Assembly Library of Thailand. (2016). *National Assembly Library of Thailand supported educational psychology and vocational education institution.* http://www.senate.go.th/w3c/senate/committee.php (in Thai).

Nurturing Early Learners, Ministry of Education, Republic of Singapore. (2013). *A curriculum for kindergartens in Singapore: Social and emotional development,* https://www.nel.moe.edu.sg/qql/slot/u143/Resources/Downloadable/pdf/nel-guide/nel-edu-guide-social-emotional-development.pdf

Organization for Economic Co-operation and Development [OECD]. (2021). *Beyond academic learning*. OECD Publishing. https://www.oecd.org/education/ceri/social-emotional-skills-study/beyond-academic-learning-92a11084-en.htm

Wongupparaj, R. (2021). *Development of social and emotional learning program based on SAFER and cooperative learning approaches to enhance social competence of kindergarteners.* [Doctoral dissertation, Chulalongkorn University]. Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR). https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/5108/ (in Thai).